

## 3 Mayıs 1920, Sağlık Bakanlığı'nın Kuruluşu

**Prof. Dr. Ahmet Nezh KÖK**

**Atatürk Ünv. Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Başkanı**

<http://www.medimagazin.com.tr/authors/ahmet-nezh-kok/tr-3-mayis-1920-saglik-bakanliginin-kurulusu-72-62-1166.html>, 07 Mayıs 2007

Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da, Samsun'a çıkışı ile başlayan Milli Kurtuluş Savaşı'mızın dönüm tarihi, Ankara'da Meclis'in açıldığı 23 Nisan 1920'dir. Bu tarih Cumhuriyet'e giden yoldaki en önemli aşamadır. Yüce Meclis, 2 Mayıs 1920'de 3 sayılı Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Suret-i İntihabına Dair Kanun'u çıkararak, bu Kanun'un 1. maddesi ile içinde Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekaletinin (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı) de bulunduğu Bakanlar Kurulunu oluşturmuştur. İcra Vekilleri Heyeti Reisliğine (Başbakan) Mustafa Kemal getirilirken **Dr. Adnan Bey de Ankara Hükümetinin ilk Sağlık Bakanı olmuştur**. Sağlık Bakanlığı olarak Ankara Vilayet Konağı'nın bir odası kullanılmıştır. Bakanlığın kurulması ülkemiz sağlık hizmetlerinin ülkeyi yönetenlerin asli görevi olduğu bilincinin ortaya konulması açısından çok önemlidir.

Yeni **Bakanlık üç kişi ile göreve başladığında**, elde herhangi bir bilgi ve kayıt yoktu. Bu nedenle, öncelikle çalışan hekimlerin isimleri tespit edilmeye çalışılmış ve ayrıca çeşitli birimler kurularak eleman teminine gidilmiştir.

Kurtuluş Savaşı'mız tüm hızı ile devam etmektedir. Bugün globalleşme, mozaikleşme gibi renkli şeker görünümündeki birleşik güçlerin mazideki temsilcileri sahneye Yunan ordularını sürmüşlerdir. Bu nedenle Ankara'da Meclis de savaş meydanları kadar hareketlidir. Bu nedenle, bu dönemde Dr. Adnan Adıvar'ın yerine önce Dr. Refik Saydam, daha sonra Dr. Rıza Nur Sağlık Bakanlığı görevine getirilmiştir. Bu dönemde tek amaç cephede yaralanan gazilerimizin yaralarının sarılıp, iyileştirilmesidir. Çabalar bu yönde yoğunlaştırılmıştır.

Mustafa Kemal Paşa, 1 Mart 1922'de Meclis'in 3. toplanma yılını açarken yaptığı konuşmada, 1920'de 260 olan hekim sayısının 312'ye yükseltildiğini belirttiikten sonra; sağlık ve sosyal yardım hususunda takip edilen hedefi; **".. milletimizin sıhhatinin korunması ve güçlendirilmesi, ölümlerin azaltılması, nüfusun artırılması, toplumsal ve bulaşıcı hastalıkların tesirsiz hale getirilmesi ve bu suretle millet fertlerinin dinç ve çalışmaya kabiliyetli sağlam bir bedene sahip olarak yetiştirilmesi.."** şeklinde açıklamıştır.

Sonunda Türk Milleti'nin bağımsızlık inancı galip gelmiş, Türk yurdunda çeşitli hastalık etkeni fırsatçı mikroorganizmalarca meydana getirilmiş ölümcül cerahat, 9 Eylül 1922'de sıkılarak boşaltılmış ve yurdumuz bu cerahatten yararlanmaya çalışan asalaklardan temizlenmiştir.

29 Ekim 1923'de ilan edilen Cumhuriyet'le Türk Yurdu, her açıdan yeni bir döneme girmektedir. Türk insanı yeni bir mücadeleye başlamaktadır. Hedef, Ebedi Şef'in gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkmaktır. Hedefe varmak için en gerçek yol gösterici ise bilimdir. Cumhuriyet'le birlikte her alanda başlayan çaba sağlık alanını da etkilemiştir.

Cumhuriyet'in ilanı ile Mustafa Kemal Paşa Cumhurbaşkanlığına seçilirken, Dr. Refik Saydam da Sağlık Bakanlığı'na getirilmiştir. Savaştan çıkmış 1923 yılları Anadolu'sunda **sakat ve yaşlı insanların yanı sıra sıtma, frengi, trahom, verem, cüzam** nedeni ile insanlar perişan durumdaydı.

1923 Türkiye'sinin Devlet yöneticileri 2007 Türkiye'sindeki yöneticilerin aksine, özel, bireyci ve tedavi edici sağlık hizmeti anlayışının yerine; **kamusal, topluma yönelik koruyucu tıp anlayışını** benimsemiştir.

1925'te düzenlenen **1. Milli Türk Tıp Kongresi**, Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkenin sağlık sorunlarının belirlenmesi ve sorunlara yönelik mücadelenin ilk cumhuriyet hükümetinden başlayarak devlet politikası olarak algılanıp devlet programına alındığını, sağlıklı insanın memleketin savunması kadar ekonomik ve sosyal yaşam için de gerekli olduğunun ortaya konulması yönünden önemli bir etkinlik olmuştur.

Devletin temel görüşleri doğrultusunda bireyci ve tedavi edici sağlık hizmeti anlayışının yerine **topluma yönelik koruyucu tıp anlayışı temel amaç ve hedef** olarak belirlenmiştir. Türk hekimi halk kitleleri arasında sağlığın korunmasına yönelik her türlü çabayı göstermekle yükümlü kılınmıştır. Bu yükümlülükle hekimlerin, şehirlerden kasabalara ve özellikle köylere kadar çalışmalarını yayarak bizzat köylü ile ilişki kurması onları uygarlık, sağlık ve toplumsal hayatla ilgili her türlü gelişmeden haber etmesi sağlanmıştır.

Aslında bu düşünce, toplumun **aydın kesiminin halkla bütünleşmesi** başka bir anlatımla toplumu yönlendirecek aydınların bilgi ve görgüsünü, ihtiyacı olanlara aktarması ve böylece bilgi toplumuna geçebilmenin hızlandırılması anlamındadır. Sorunların çözümlenmesi amacı ile ülkemizin her köşesinde **öncelikle koruyucu sağlık hizmetlerini yürütmek** amacı ile sağlık personeli yetiştirilmesi için sağlıkla ilgili okullar açılmaya başlanmıştır. 21 Şubat 1925'te **Kızılay Hemşire Okulu** kurulmuştur. 1928'de çıkarılan bir yasayla **Hıfzıssıhha Mektebi** kurulmasına karar verilerek Mektep fiilen 2 Kasım 1936'da açılmıştır. Cumhuriyetimizin ilk dönemlerinde her alanda olduğu gibi sağlık alanında da kısa sürede, fazla masraf yapmadan ve yara almadan, hedefe daha fazla yanaşabilmek adına çağdaş dünyanın edindiği bilimsel bilgi ve tecrübeden yararlanma yoluna gidilmiştir.

Bu dönemde sağlık politikalarının uygulanabilirliğini sağlamak ve işin hukuksal boyutunu oluşturmak için sağlıkla ilgili, günümüze dek yürürlükte kalmış, zamanına göre çağın çok ilerisinde, tek kelime ile mükemmel kanunlar çıkarılmıştır. Yasaların çıkarılmasında toplumsal ihtiyaçların giderilmesine öncelik verilirken, öbür yandan da toplumu, çağdaş yaşama en hızlı biçimde ulaştırmak hedeflemiştir.

1925'te **Trahomla Savaş Kanunu** çıkarılarak binlerce kişinin kör olmasına neden olan trahomla mücadeleye başlanmıştır. Atatürk'ün talimatları doğrultusunda aynı yıl **Sıtma Savaşı Kanunu** çıkarılmıştır. 14 Nisan 1928'de, ülkemiz tıbbi için çok önemli olan 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun, 6 Mayıs 1930'de 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu çıkarılmıştır.

**Atatürk döneminde**, bilim ve tekniğin kılavuzluğunda kurulan Cumhuriyet'in, Anayasa'da belirtilen niteliklerine uygun olarak, varlığını sürdürebilmesine yönelik, iç ve dış tehditlerin akıl almaz nitelikte ve nicelikte olması, sağlık giderlerine ayrılan payın düşük kalmasına neden olmuştur. Ancak ayrılan pay, çok akılcı kullanılarak sivrisineklerin öldürülmesinden çok bataklığın kurutulmasına kullanılmıştır. Ayrıca, amaçlanan her hedefin gerçekleştirilmesinde en önemli yatırım olan eğitime ve kültüre olan yatırım da, uzun erimde sağlığa yapılan bir harcama niteliğine dönüşebilmiştir.

**Ülkemiz sağlık hizmetleriyle ilgili bugünkü sorunların çözümlenmesinde; terk edilen kamusal-toplumcu düşüncelerin yeniden değerlendirilmesinin gerekliliğini bir kez daha vurgulamak isterim.**